

livých respondentů jsou jednotlivé školy pro identifikaci a odkazy v rámci analýz označeny písmeny latinské abecedy (tj. škola A – škola J). Tato označení umožňují upozorňovat i na odlišnosti mezi jednotlivými školami.

Navštívené školy představují určitý průřez, který nastiňuje možnosti práce školy se sociálně znevýhodněnými žáky v aktuálním kontextu a upozorňuje na zjištěná rizika nastavení systému. Ambicí tematického šetření bylo soustředit se na realizované strategie vybraných škol, upozornit na to, co je na základě jejich zkušeností možné přenést směrem k dalším školám. Závěry šetření na příkladu škol s výše popsány charakteristikami popisují pozitivní trendy a jejich rizika, přestože nejde o celkově zobecnitelné údaje o tom, jak školy v České republice se sociálně znevýhodněnými žáky pracují. Šetření ve školách prováděl expertní tým složený ze školních inspektorů s praktickými zkušenostmi ze škol vzdělávajících sociálně znevýhodněné žáky a přízvaných osob s odborností v oblasti vzdělávání romských a sociálně znevýhodněných žáků, rovnosti ve vzdělávání a řízení školy.

V rámci šetření byly vedeny polostandardizované rozhovory¹⁸ s řediteli škol (v některých případech za přispění zástupce ředitele školy, podle volby ředitele a rozdělení kompetencí vedoucích pracovníků školy), s výchovnými poradci, metodiky prevence a dalšími specialisty, pokud ve škole působili (se školními speciálními pedagogy, školními psychology, sociálními pedagogy, kariérovými poradci, koordinátory inkluze, školními asistenty). Provedeno bylo 138 sledování výukových jednotek a realizovány byly standardizované následné rozhovory se 130 učiteli. Všichni učitelé, ředitelé i žáci 8. a 9. ročníků, kteří byli v době šetření přítomni ve škole, byli dále dotazováni prostřednictvím on-line dotazníků. Baterie otázek z dotazníku pro žáky byly převzaty z vybraných pasáží žákovského dotazníku PISA¹⁹ a jako referenční hodnoty byly v analýzách využity odpovědi 15letých žáků základních škol získané v šetření PISA 2018. Žáci na dotazník odpovídali ve škole zpravidla v počítačových učebnách nebo na školních tabletech. V případě školy C bylo získáno nízké množství odpovědí kvůli absencím žáků celkově malé školy, kde část dotazníků musela být navíc ze zpracování vyřazena z důvodu nedostačující znalosti českého jazyka některých žáků cizinců²⁰. Učitelé vyplňovali prostřednictvím on-line dotazníku vybrané sady otázek převzatých z učitelského dotazníku šetření TALIS²¹. Jako referenční soubor sloužily odpovědi učitelů základních škol ze šetření TALIS 2018. Pozornost byla mimo to věnována vybrané relevantní školní dokumentaci – školní vzdělávací program (dále i „ŠVP“), výroční zprávy škol nebo dokumentace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, prostřednictvím které bylo možné ověřovat účinnost uplatňovaných strategií školy.²²

TABULKA 2 | Realizované rozhovory se školními specialisty

Specializace	Počet rozhovorů
Výchovný poradce	9
Školní metodik prevence	8
Školní psycholog	1
Školní speciální pedagog	5
Kariérový poradce	1
Sociální pedagog	3
Školní asistent	4
Školní speciální pedagog a koordinátor inkluze	1
Výchovný poradce a kariérový poradce	1
Celkem rozhovorů	33

¹⁸ Tyto ani další realizované rozhovory nebyly s ohledem na komfort respondentů v kontextu inspekčního šetření nahrávány, ale podstatná sdělení byla zapisována.

¹⁹ Programme for International Student Assessment (dotazník je určený pro patnáctileté žáky).

²⁰ Za žáky cizince označujeme v českém školství žáky, kteří mají jiné občanství než české. Jazyková situace žáků cizinců je velmi široká od těch, kteří se v České republice narodili a čeština je pro ně rodným jazykem, až po ty, kteří do ČR přijeli v pozdějším věku a s češtinou se setkali poprvé ve škole. Pro označení jazykové situace se proto stále častěji používá termín žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ). V tomto případě nezáleží na občanství ani na místě narození dítěte, ale na skutečnosti, že čeština je pro dítě druhým jazykem. Termín OMJ zahrnuje jak některé děti/žáky cizince, tak i děti, které mají české státní občanství, ale disponují žádnou nebo omezenou znalostí češtiny. Více informací na <http://www.nuv.cz/t/ciz>.

²¹ Teaching and Learning International Survey.

²² Uváděné počty nezahrnují data získaná z pilotního šetření, která byla analyzována zvlášť.